

Memorial Day Virtual Yarchei Kallah

Harav Yosef Berger

בענין מי שלא הסתפר מחמת אונס אם מותר לו להסתפר בחול המועד וימי הספירה

מראה מקומות:

- מועד קטן י"ג: - י"ד. - ע' משנה בראש הפרק עד תיקו בעמוד א'
- תוס' שם - ד"ה אומן
- נמוקי יוסף שם - ד"ה גמ' מוגרסינן עד לחומרא ואסור
- מאירי שם - ד"ה עיר
- שלחן ערוך או"ח ס' תקל"א - סימן א'-ד' עם משנה ברורה ס"ק א'-ח'
- שלחן ערוך או"ח ס' תצ"ג - ביאור הל' ד"ה נוהגים
- אגרות משה או"ח חלק ב' - ס' צ"ו

מי שהפך פרק שני מועד קמן

בשביב כבוד יום טוב האחרון. אכל מרישא ^(א) לחנות פתוחה לרשות הרבים פותח אחת ונועל אחת ורכ הונח ממיר באורחיהו בשוקא לא פריך דיש לאוקמיה צייט ולא בחול המועד ולהכי פריך מסיפא דמיירי בחול המועד דהא ערב י"ט האחרון חול המועד: **בתבלין**. פי' צקונט' כרוב וכרשינין והקשה במוס' רבי פרח דכרוב וקפלוט אינן חשונין תבלין דהא אמרינן (מלון דף ו.) דתבלין לטעמא עזידי ואפילו באלף לא בטיל ולפת וקפלוט אינו לריך לשער כי אס בששים כדאימא פרק גיד הנסה (שם דף לו: ^(א)) ותבלין כק נידוכין כדכין צפ"ק דבינה (דף יד.) א"כ אינו כרוב וצערון פירש מיני בשמים:

הדרך עלך מי שהפך

ואלו מגלחין במועד. משום דתנא באלף פירקין דברים שעושין ללורך המועד כמו מוכרי פירות דנעשים קדין קמני נמי ואלו נעשים שלא קדין ללורך המועד: **והיוצא** מבית האסורים. שאינו שאין מניחין לו לגלח ולשפילו מניחין לו אינו כרוב וצערון פירש לגלח צצית האסורין: ^[כ"ה צירושלמן ומנודה]

והתניא ^(א) * מביאין כלים מבית האומן כגון כד מבית הכדר וכוס מבית הזוג אבל לא צמר מבית הצבע ולא כלים מבית האומן ואם אין לו מה יאכל נותן לו שכרו ומניחו אצלו ואם אינו מאמינו מניחו בבית הסמוך לו ואם הושש להם שמא יגנבו וא ^(א) (מפנן לחצר אחרת ואם אינו מאמינו) מביאין בצנעה בתוך ביתו תרצת מביאין מוליכין קשיא דקתני אין מביאין וכל שכן שאין מוליכין אלא מחוורתא כדשניין מעיקרא: **מתני'** ^(ב) מחפין את הקציעות בקש רבי יהודה אומר ^(ג) אף מעבין ^(ד) מוכרי פירות כסות וכלים מוכרים בצנעה לצורך המועד ^(ה) הצידיין והדרשושות והגרסות עושין בצנעה לצורך המועד רבי יוסי אומר הם החמירו על עצמן: **גמ'** פליגי בה רבי חייא בר אבא ורבי אסי ותרוייהו משמיה דחזקיה ורבי יוחנן חד אמר מחפין אקלושי מעבין אסמוכי וחד אמר מחפין בין אקלושי בין אסמוכי מעבין עושה אותו כמין כרי תניא נמי הכי מעבין עושה אותו כמין כרי דברי

ר' יהודה: מוכרי פירות כסות וכלים מוכרין בצנעה וכו': איבעיא להו הן החמירו על עצמן דלא הוו עבדי כלל או דלמא דהוו עבדי בצנעה ת"ש מוכרי פירות כסות וכלים מוכרין בצנעה לצורך המועד ר' יוסי אומר תגרי מבריא הן החמירו על עצמן שלא יהו מוכרין כל עיקר ^(א) צדי חיות ועופות ודגים צדין בצנעה לצורך המועד רבי יוסי אומר צדי עכו הן החמירו על עצמן שלא יהו צדין כל עיקר דשושי חילקא טרגים ומיסינו דוששין בצנעה לצורך המועד ר' יוסי אומר דשושי ציפורי הן החמירו על עצמן שלא יהו דוששין כל עיקר אמר אביי חילקא חדא לתרתי טרגים חדא לתלת טיסינו חדא לארבעה כי אתא רב דימי אמר כונתא מיתיבי ^(א) חילקא טרגים ומיסינו טמאין בכל מקום בשלמא למ"ד חדא לתרתי לתלת ולארבעה משום הכי טמאין בכל מקום דאתכשור אלא למ"ד כונתא אמאי טמאין בכל מקום הא לא אתכשור כגון דמיקלפן דאי לאו דשרא להו במיא לא הוה מיקלפא ואמאי קרי ליה חילקא דשקל חלקיה מיתיבי ^(א) הנודר מן הדגן אסור אף בפול המצרי יבש ומותר בלח ומותר באורז חילקא טרגים למ"ד חדא לתרתי חדא לארבעה שפיר דנפקו להו מתורת דגן אלא למ"ד כונתא דגן מעליא הוא קשיא רב הונא ^(א) שרא להו להנהו כרופייתא למיזל לזבוגי כי אורחיהו בשוקא איתיביה רב כהנא ^(א) חנות פתוחה לסמיו פותח ונועל כדרכו פתוחה לרה"ר פותח אחת ונועל אחת ^(א) וערב יום טוב האחרון של חג מוציא ומעמר את שוקי העיר בפירות בשביל כבוד י"ט האחרון מפני כבוד י"ט האחרון אין שלא מפני כבוד י"ט לא לא קשיא ^(ב) הא בפירי הא בתבלין:

הדרך עלך מי שהפך

ואלו ^(א) מגלחין במועד הבא ממדינת הים ומבית השביה והיוצא מבית האסורין והמנודה שהתירו לו חכמים וכן מי שנשאל לחכם והותר ^(א) והנייר והמצורע ^(ב) מטומאתו לטהרתו ^(ג) ואלו מכבסין במועד הבא ממדינת הים ומבית השביה והיוצא מבית האסורין ומנודה

וספיקא. סיועה: כד וכוס ללורך המועד הן אכל זמר וכלים אין לורך המועד: ואם אין לו. לאומן מה יאכל נותן לו שכרו: **מפנן** לחצר אחרת ואם אינו מאמינו. בחצר אחרת: **מביאין ללורך ציאו**. אלמא בשאינו מאמינו מביאין: **מוליכין קשיא**. דקתני מתני' ^(א) דפעמיים מוליכין ומתני' דהכא קתני אין מביאין כל שכן דאין מוליכין וליכא לתרץ באין מאמינו דמוליכין מאי מאמינו שייך: **כדשניין מעיקרא**. כאן בארבעה עשר כאן בחולו של מועד: **מתני'** **מחפין**. מכסין: **הדרשושות**. שדשין וכותשין חיטין לדייסא: **והגרסות**. שטוחנין פולין לגריסין: **צנעה**. שמא יאמרו זה לוקח שלא ללורך המועד: **גמ'** **אקלושי**. שמכסהו בענפים מרוחקין זה מזה דלא הוי כסוי גמור: **אסמוי**. הענפים סומך זה לזה דהוי כסוי גמור: **כמין כרי**. מכסין אותם ציחד כדי שיהו נוחין לכסות: **החמירו על עצמם דלא עבדי כלל**. ולחומר: **או דלמא**. החמירו על עצמן לעשות צנעה מדעתן ואם רויין לעשות צפרהסיה עושין ולקולא: **דשושי** דשי מצואה. איכא דלמרי דשושי המשצדין מצואה חדא לשנים ושורין צמים כו': **כונתא**. כוסמת שלותתין אותן היינו חילקא: **טמאים כלל מקום**. מקבלין טומאה בין בצפרים בין בצרכים דקיימא לן (פסחים דף מ.) סולת של בני צרכים מקבלת טומאה שהוכשרה צמים וצני כפרים אין מקפדין אסולת נקיה ללמות צמים וסולת שלהן טהור שלא הוכשר מעולם אכל חילקא טמאין כלל מקום אפילו בצפרים דאי אפשר להם כלל למתיה משום הכי טמאין דהא מיתכשר דשרי להו צמיא: **לעולם הוי כונתא**. ומיקלפן דשרי להו צמיא דשרי קליפה: **דשקיל חקייפו**. כלומר כשנוטל הקליפה והוי חלק: **כרופייתא**. מוכרי צמנים: **חנות פתוח לטטיו פוסח ונועל כדרכו**. הואיל ואינו פתוח לרה"ר כשאר חנויות: **פוסח דלא אחד ונועל דלא אחד**. אכל כדרכו לא אינו מוכר כדרכו: **הא צפירי**. שיש לחשוש שקונה ללורך ^(א) ימות השנה: **בשניין**. מוכר כדרכו כגון כרוב וכרשינין ^(א) הכל יודעין לללורך המועד הן וליכא חשדא שאין ראויין להתקיים הלכך אפי' צפרהסיה מותר:

הדרך עלך מי שהפך

ואלו מגלחין במועד הבא ממדינת הים ומבית השביה והיוצא מבית האסורין כו'.

(א) [פסחים נה:] ע"ש עה"ג, (ב) [כ"ו] לימא בפסחים ע"י צבי" ס"י מקלד סעף ג: שלטו הנוטפת ואם חושש להם שמה יגנבו מביאין צנעה כמון ציטין, (א) מכשירין פ"ו מ"ג, (ד) [גריס נה:] מוספתא שם פ"ד, (ה) [מוספ' פ"ג, ו] [לקמן ד"ה, ו] ז"ל דפסחים, (ח) במ"א: וכרשינין,

הגהות הב"ח

(א) מתני' והמנודה העולה מטומאתו: (ב) רש"י ד"ה הא צמיר שקונה ללורך שאר ימות השנה: (ג) תוס' ד"ה בשביל כו' אכל מרישא דתני דמעת פתוחה כו' ערב י"ט החמירין מוה"מ הוא: (ד) ר"ה כמלפן כו' כדאימא פ' גיד הנסה ותנן גמי דתבלין ידוכין כדכין צפ"ק:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מפני לחצר אחרת ואם אינו מאמינו חפין (וכן לימא צפ"ח):

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' מפני לחצר אחרת ואם אינו מאמינו חפין (וכן לימא צפ"ח):

רבינו חננאל (המשך)

דאיכשור ומקבלי טומאה. אלא כותנא, אכמי טמאה והא לא הוכשרה. ופרקינן כגון דמיגלפו הריא כותנא, פי' כוסמת, דאי לאו דשרא בהו מיא לא הוה מישלם, כלומר מתקלפת הקליפה שלהן. ת"ש הנודר מן הדגן, אסור אף בפול המצרי יבש ומותר בלח, ומותר באורז חילקא טרגים וטיסינו. בשלמא למאן דאמר דשישי חיינו דנפקי להו מתורת דגן, אלא למאן דאמר כותנא דגן גמור הוא, כדכתיב והחטה והכוסמת. ועלתה בתיובתא לרב דימי. רב יהודה שרא להנהו קריפתא למיזל ולמייבני בשוקא כי אורחיהו. אוקימנא בתבלי, והא דתניא חנות הפתוחה לטטיו פותח ונועל כדרכו כו', אוקימנא בפירות. ירושלמי צדי חיה ועופות ודגים צדין כדרכה (בבבא) ובמכמורת, ולא ממעטין בשמחת הרגל. נ"י אמרי מיקל לון, שממעטין בשמחת הרגל. הדרן עלך [פרק מי שהפך]

חילקא חטה אחת נתקלת לשתיים, (גרונן) [טרגיס] חדא לתלת, טיסינו חדא לארבע. כי אתא רב דימי אמר האי חילקא כיתנא הוא. איני והתניא חילקא טרגיס וטיסינו טמאים. אי אמרת חטה דשושה לשתיים שלש וארבע, וכמו הסולת, היינו

עיר שלא היה שם אלא ספר אחד ונאנס אותו הספר ולא יכול לספר מערב יום טוב, אם היה אונס הניכר להדיא, כגון שקפץ עליו חולי¹ או כיוצא בזה, מותרין לספר. [בין הוא מותר לספר ואנשי העיר להסתפר]². אבל אם מחמת אונס שאינו נכר להדיא, כגון שנאבדה לספר אבדה, וטרח לספר³ אחריה וכיוצא בזה, אעפ"י שכ"ץ העם יודעין את האונס מחמת שבאו שם להסתפר ולא מצאוהו וחקרו על ענינו, זוהי שנשאלה בסוגיא זו ונשארה בתיקו. ומתוך כך פסקו בה רוב פוסקים⁴ לחומרא, ואסור להסתפר. ומכ"ץ מקום יש פוסקין⁵ בה להק"ץ, כדין כל ספק סופרים.

(1) אמנה⁶ נשאלה שאלה בסוגיית הגמרא באומן שאבדה לו אבדה, ויש מי שמפרש⁷ אמן, כל אמן, כגון נגר או חייט (2) או זולתו שאבדה לו אבדה, ולא היה לו שהות להסתפר. והמאירי ורוב המפרשים הסכימו באמן הנוכר (3) בגמרא פרושו ספר. ובנאבדה לו אבדה לא אפשיט בגמרא. והראב"ד והכוכבי⁸ אמרו בתיקו זה לחומרא (4) עם היותו ספקא דרבנן, ולכך השמיטו זה הדין הריאף והר"מ. ואמנם יראה שאם אונס הספר נכר להדיא (5) שהוא מותר להסתפר תוך המועד כמו שכתב המאירי, ולפי שיטת הריב"א בטור אורח חיים מספר תקני"ח⁹ (6) אין להתיר אלא כעין השנויין במשנתנו אע"פ שיהיה בהם אונס נכר להדיא. וכן אטר הרשבי"א בתשובה¹⁰ (7) מיוחדת לו לכל חלולה¹¹ להסתפר.

(8) ואמנם לפי שיטת המאירי והראב"ד והכוכבי התרנו בה חג הסוכות רי"ג להסתפר תוך המועד, לפי שאירע (9) אונס ניכר להדיא לכל ספרי אויניון, והוא שאירע חג הספרים ערב הרגל, והחג הוא היה בלתי נודע (10) לקהלנו טרם באו¹², כי הוא חג מיוחד באמנות ההוא, ורוב הקהל נכנס לרגל כשהן מנוולים, ויעצתים עם (11) קטני לבל יכנסו בנוולם בשמיני חג עצרת. ודמית האונס הזה לאונס הראשון השני במשנתנו, ובכללו הוא, (12) והוא הבא ממדינת הים ולא הגיע לישוב, כי העיר הזאת היתה אז כספינה בערך לאמנות ההוא. ולכן (13) הסכימו חברי לדעת, ונסתפר אז רוב הקהל על פיהם ועל פי.

במקורנו וחוגרו באזורו. וע"י רשי חולין ק"ח א' שפי' באופן אחר, ובכ"י כתב נפי"מ לדינא בין הפירושים, ע"ש.

(1) ע"י לעיל עמוד ע"ז הערה 5. (2) כן הוגה בין השטין בכ"י בעל ההגהה 'אמנה' (ע"י להלן הערה 6) וע"י תוס' ד"ה אומן ש"כ לאסור לאנשי העיר. (3) צ"ל: לחפש, וכן הוגה בגליון בכ"י בעל ההגהה 'אמנה'. (4) כ"כ בנמוקי, וכ"ה בעל ההגהה 'אמנה' בשם הראב"ד והכוכבי. וע"י ב"י שתמה על הרמב"ם והרא"ש דס"ל מלאכת חוה"מ דרבנן למה לא פסקוה לקולא. ומה שתמה רק על הרמב"ם קשה, שהרי אף לנמוקי, דס"ל דמלאכת חוה"מ דאורייתא, הכא אי לא גזרה שלא יכנסו מנוולים היה מותר מן התורה להתגלה, ואין כאן אלא ספקא דרבנן. ונראה שהמחמירים סמכו על סוגית הגמרא לקמן י"ח א' דאמרינן הני אין וכו' ובכל דאית ליה תרי ומטנפי מותרין רק אלו המפורשים במשנה והיה בגלוח [ויותר נחא לגי ר"ח בסוגין]: 'בעי ר' ירמיה, דבסוגיא דהתם הוא מותיב לה: הני אין וכו' וע"י ריטבי"א. ולפי"ז גם בחולה מחמירים, וכמשיכ בטור: 'הלכך נראה שאין להתיר אלא לאותם שמפרש בהדיא'.

(5) כ"כ ראב"י"ה ס"י תתל"ז ואר"ז הובא בהגהות אשר"י. וראב"י"ה מיקל אפי' בשאינו אומן, ואע"פ דאב"י פשיט לאיסור בשאינו אומן, צ"ל דס"ל כדעת ר"ח שגם בעיא זו עלתה בתיקו (ע"י עמוד פ' הערה 3).

(6) ע"י בית אבות (ד' וילנה ע' 13) בתולדות המאירי, שהיה כתיי זה בבית החכם והנגיד ר' מרדכי נתן מאביניון (דרום צרפת), וכתב עליו הרבה הגהות. והגהה זו, כפי הנראה מתוכנה, היא אחת מהגהותיו. ומלת 'אמנה' נוטריקון היא: אמר מרדכי נתן ה... (7) לא מצאנו פי' זה. והוא תמוה, שהרי אין האונס ניכר להדיא בכל אומן, כיון שאין הרבה רגילין אצלו. (8) נראה שהוא רבנו דוד בן שמואל מאישטילא, המכונה הכוכבי, והובא בשם הגדולים להחיד"א. חבר ספר בית אל, והביאו מהר"מ די להנזאנו בסוף ספר אור תורה. וע"י גרוס: גל. יוד. ע' 54, ושם מיחס לו גם ספר הבתים. (9) לא מצאנו. וע"י ב"י תקליא שהטור כ"כ בעצמו. (10) חלק ג' ס"י רע"ה. (11) צ"ל: חולה. (12) קצ"ע, שהרי זה אינו ניכר.

מה שאמרו במשנה על הבא ממדינת הים שמותר לגלח אין הדברים אמורים על דרך מוחלט, אלא סוף הדברים בענין זה כך הוא. כל שיצא ממקום שבארץ ישראל למקום אחר שבא דרך הים, או מחוצה לארץ לארץ דרך הים, וכל שכן מחוצה לארץ לארץ וחזר לו ולא הגיע למקום שאפשר לו להסתפר עד המועד, הואיל ויצא ברשות מותר לספר, אפי' היתה יציאתו מתחלה שלא לשום צורך אלא לשוט בעלמא¹. אבל אם יצא מארץ ישראל לחוצה לארץ ובסרך איסור יצא, שהרי אסור לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ², אם יצא לסחורה או לאיזה צורך מותר, וכל שכן אם יצא למונות, אבל אם יצא לשוט ושלא לשום צורך אסור. ועשו דבר זה כניכר אנסו לכל, שהכל יודעין להבחין בין היוצא לשוט ליוצא לצורך.

ובתלמוד המערב אמרו מעתה כהן שיצא לחוצה לארץ, הואיל ויצא שלא לרצון חכמים, ר"ל, שהרי ארץ העמים טמאה, יהא אסור, פי' אפי' יצא לצורך³. ואם היא שנויה דרך ניהוחא⁴ יראה שאסור, וכמו שאמרו כהדה חד כהן אתא לפני דר' חנינא, אמ' ליה מה אני לילך לחלוק או לייבם, ואסר ליה.

[דף י"ד ע"ב]

קמין שהיה שער מצערו מותר לגלחו במועד. ולא סוף דבר אם נולד בתוך המועד אלא אפי' נולד קודם המועד⁵ מותר לגלחו במועד, כל זמן שמכיר בו שהשער מצערו⁶. וכל אלו שאמרנו במשנה שהם מותרין לגלח [קיי"ן ע"א] במועד, מותרין הם לגלח בימי אבלם אם תכפוהו אביליו, כמו שהתבאר למטה, וכן מה שנתגלגל כאן שמקצעין לקטן, אעפ"י שאינו בר אבילות, מפני עגמת נפש יתבאר למטה.

אבל אינו נוהג אבלותו ברגל שנ' ושמת בחגך, ואם הוא אבלות שכבר חל עליו מערב יום טוב הרי רגל מפסיקו, אתי עשה של שמחת רבים ודחי עשה של אבלות דיחיד. ואם הוא אבלות חדש מחמת שמת לו מת ברגל, הרי אין אבלות חל עליו ברגל, דלא אתי עשה של אבלות דיחיד ודחי עשה דשמחה דרבים. ונמצא שאין אבילות ברגל בשום צד. אבל מנודה נוהג נדויו ברגל, ונאסר לו בשאיילת שלום ובנעילת סנדל, וחייב בעטיפת הראש ובכל עניני נדויו. ולא עוד אלא שמנדין אותו ברגל מתחלה, אם הוא ראוי לכך על אחד מהדרכים שיתבארו למטה, ואפי' בדיני ממונות, וכמו שאמרו בסוגיא זו דנין דיני נפשות ודיני ממונות ודיני מכות במועד. ומאחר שאתה מרחיב את הדרך לדון, אף אתה צריך לומר, שאם אינו

(1) וכ"כ ריצ"ג, ראב"ד, הובא ברא"ש ובנמוק"י, וריב"ב וריטב"א, רבנו ירוחם והמחבר, דמחלוקת ר"י ורבנן היא רק ביצא מא"י לחו"ל, אבל בא"י עצמה או מחו"ל לא"י מותר לכו"ע אף ביצא לטייל. אבל מפני רש"י בד"ה מפני שיצא וכו' שכ': כלומר הואיל ולא יצא ברשות אחרים אלא ברצון עצמו לאו אנוס הוא [וכ"ס בחי' הר"ן], משמע דגם בא"י גופה אסור כל שיצא ברצונו שלא מחמת אונס, וכאוקימתא בגמ' למונות או להרוחה. וכ"כ להדיא בשטה לתלמיד ר"י מפריש ח"ב עמ' ו' ד"ה מפני, עיי"ש. וכ"מ דעת הרמב"ם שסתם. ועי' מש"כ ריטב"א נגד דעה זו.

(2) תוספתא ע"ז פ"ו משנה ב'; בבא בתרא צ"א א'. וכ"פ הרמב"ם פ"ה מהל' מלכים ה"ט וסמ"ג לאוין כ"ב. (3) עי' ביאור הגר"א סי' תקלא"א סק"ח שהק' דמירושלמי משמע רק בכהן אסור. ולפי דברי רבינו אין כל קושיא כיון דלצורך איירי, ובכה"ג ודאי לשאר בני אדם מותר. ולפי"ז הא דאמר ר"י אסור לפרוש לים הגדול נמי לחו"ל איירי, ולא כמש"כ הגר"א שם להוכיח מכהן, עיי"ש.

(4) וכ"ס בק"ע ובפג"מ שם. (5) כלישנא בתרא דשמואל, וכתבו רא"ש ונמוק"י דהטעם הוא שלא שייך בקטן שמה יכנס מנוול, דלאו בר מצוה הוא, ולא גזרינן אסו גדול. ועי' בפמ"ג סי' תקלא"א שכ' כיון דקנס הוא לא קנסינן הבן בשביל אביו.

(6) כע"ז פ"י בנמוק"י, וכ"כ רש"י: אם יש לו שער רב ומצטער.

הלכות חול המועד סימן תקלא

תקלא דיני גילוח בחול המועד. וכו' ה' סעיפים:

א פשוט נמי מ"ק
י"ד ב טור
והרא"ש בס' א"י
וה"פ ג שם במלה
ד משנה ש"ס י"ד
וס' נמי ה ה"פ
ומכ"ס ושלל דעת
הטור וה"פ הל'א

א (א) * מצוה לגלח (ב) בעי"ט: **ב** (ג) * אין מגלחין (ד) במועד (ה) אפילו אם גילח קודם מועד: **ג** (ו) אפילו אם היה (ז) אנוס ומפני כך לא גילח בעי"ט אינו מגלח במועד (ח) וה"ה למי שהיה חולה ונתרפא במועד: **ד** * יאלו מגלחין במועד מי שיצא מבית השביה (ו) ולא היה לו פנאי לגלח קודם המועד (ח) ומי שיצא מבית האסורים ואפילו היה חבוש (ט) ביד ישראל שהיו מניחין לו לגלח וכן המנודה (י) שהתירו לו (א) ברגל וכן מי שנודר שלא לגלח (יא) ונשאל

באר היטב

(א) במועד. כדי שיגלה עי"ט ולא יכנס למועד כשהוא מנוול: (ב) אנוס. דלא מוכחא מילתא כ"כ ואפילו לא היה להם אומן

ביאור הלכה

שפירש המנהג את המועדות קאי על מוה"מ וזוהי הוכיחו התוספות במגינה דף י"ח הנ"ל דס"ל דלפור מן התורה מלאכה במוה"מ וממילא מוכח דגם ש"י טובר דלפור מן התורה דגם הוא פירש כרשב"ם במכות דף כ"ג ובפוסקת"ן דף ז"ט וכ"כ השב"ל סימן רכ"ג. היולא מדבריו שהר"ף והשאלמות והאשכול והר"ן גיאות ורש"י והרשב"ם והרא"ש בס' רמב"ם והשב"ל כולו ס"ל דמלאכה במוה"מ אסור מן המורה לנד אומן שהתירו חז"ל לעשותם והרמב"ן הטיל פסיה של מלאכה שאינו לנורך המועד ואינו דבר האבד הוא מן המורה והשאל לנורך המועד היא מותרת אף מלאכה אומן ואע"ג דהיא טריחה יתירא וכן כל דבר אבד אע"פ שאינו לנורך המועד מותרת ואע"ג שהיא טריחה יתירה ומכאן מדבריהם אסור קאת מלאכות ועיקר מוה"מ והיא דבר מורה היא ולה הפסד הרשב"ם ספיק דע"ו והריטב"א מניחלמן וכן הכריע הב"ח להלכה כשטיה זו והעמיקו המ"א וכן מדברי הגר"א בבאורו משמע ג"כ שהוא מנוד לעשות זו ונתשנות הרשב"א שהוצא אחרות חיים הלכות תפילין שכתב שכן הוא ג"כ דעת חכמי דרפ"ם לאסור מלאכה במוה"מ מן המורה והפסד ארי' באבני מלוואים מנוד ג"כ להלכה דלפור מן המורה וכן צ"ל בסימן זה. והנה לפי דעת כל הפוסקים האלו שכדומין איה ספק במלאכה במוה"מ [לנד מהדברים שלדעת הרמב"ן והרשב"א הם דרבנן] ר"ן להחמיר דהוא ספק בשל מורה ועיין לקמן בסימן תקל"ו צב"ל ד"ש חילוקים בענין זה ואף דמשו"ע לקמן בסימן תקל"ו. בסופו דפסק כד אמי להקל נגד ר"ה וכן בסימן תקל"ח ס"א ובסימן תקל"ט ס"ו משמע דלהלכה מפס כשיטת המקילין דעיקרו הוא דרבנן אפשר שלא ראה כל הני ראשונים שהבאנו ועכ"פ אין למהר להקל כ"א לנורך גדול:

* אין מגלחין במועד. היינו אפילו ע"י עבד"מ וכל מה שכמו לקמיה דמוה"מ היינו אפילו ע"י ישראל [ואחרונים]: * ואלו מגלחין במועד וכו'. דע דלנו שהמירו לגלח אפילו כדרכו בלי שיעור דמשנה שנה לה שם גילוח וכיטעו במדא מחמת וכו' היכי דכתיבט שרינן אפילו בכדרכה הו פושע ואסור לגלח צב"ל. ומ"מ המקיל יש לו על מי לקמוץ כיון שהוא מילתא דרבנן: (יא) ונשאל על נדרו ברגל. ויש חולקין

שער הציור

(א) פוסקים ואפשר דאם גילח בתוך ל' יום לא שייך זה דניול הוא יותר משלשים יום [פמ"ג] ולדין צדדינותו שאין המנהג לגלח רק בתפוסים וא"כ אפילו אחר שפיר עזמו נשאר עליו מעט עבר וממילא אפילו אם ישהה אחר זה פחות משלשים יום יתברר עליו השער יותר משלשים יום שלפניו שהיה אז אחר גילוח: (ב) עיין בפמ"ג שככתב דלכתלה גילח קודם חלות וא"ע ע"י ממש"מ בסימן רנ"א בסק"ה בס' הרא"י שכתב שם שלא לגלח אחר מנהג ויאינו אחר שגביע זמן מנחה ור"ל מנחה גדולה בע"ש וה"ה בעי"ט ולפי מה שכתבנו שם בס' האחרונים דנודל לקמוץ על דעת הפוסקים דמנחה היינו מנחה קטנה ונראה דבעי"ט כשהאמן דמוק לו אפילו לכתלה יוכל לקמוץ עליהם. וכ"ו לענין לכתלה אצל לענין דיעבד הלא ידוע דעת הרמ"א שם בסוף הסימן דמסתפקין כל היום ואף הרמב"ם שם מספקק ע"ו לענין עי"ט כ"י שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול אין להחמיר וכן המנהג: (ג) פשוט: (ד) לנשן הריטב"א: (ה) גמרא ובפירוש"י והרמב"ם: (ו) צ"ל: (ז) העמקתי זה משלשן הריטב"א ומיושב עליו המנהג הנודר נדר כפרה"ק דוקא וההימור הלא צימד לאבדיה אינו דבר מפורסם קשה טועה דמי שזנר שלא לגלח והמירו תכס הלא ג"כ אינו מפורסם דלפטו הנידור נדר כפרה"ק דוקא וההימור הלא צימד מומחה ג"כ אינו מפורסם ופס"ה המירו ודומה שעתה מחליו במועד הלא הוא מפורסם כדאי לרבי' שהיה חולה ואפ"ה אסור אלא העיקר נראה כמו שכתב הריטב"א דהני האונס עזמו הוא דבר גלי ונדור שלא היה באפשר לו משא"כ בשאר אונסין שאין האונס גלי ומתולט אסרו דכל אחד יאמר שאונס היה שלא היה לו פנאי ויפוצ' חוה נכלל לנדורו במירון הגמרא גבי מי שצבדה לו אבדיה יאמרו כל הפריקין אסורין ופריקין ביחוס מותרין. וגם מהרמב"ם משמע ג"כ דהעיקר הוא משום דהני כדאי אי אפשר להם ולא מפני הפקוסם ולכן אמי שפיר נמי דין דמורה שאין זה אונס מוטלט: (ט) ריטב"א: (ט) כן מתבאר ברש"י שבגין דלא היה לו פנאי היינו שילא בתוך הרגל וה"ה בתוך שילא בעמוד דלמקמיה ורש"י נמי דלא משמע מיניה דלפי כשלא מעי"ט שכן שיהיה לו שהות לגלח ורק שלא היה לו פנאי לזה והדבר חיימה דל"כ למה ישמנה דיימיהו לגלח במועד כיון שהיה מן לזה מנודת יום ואם משום דעירי' הלא לא המירו משום טרעא בעלמא כיון שפ"ה השני' בעלמא לא עכבחו מלגלח שילא בעוד מועד לגלח אסורין ומריקין ביחוס מותרין. וכן שכתבנו וכן מלמדי' במוקד' יוסף ח"ל שלא היה לו פנאי לומר שצאו כ"כ סמוך לערב שלא היה להם פנאי לגלח [ומה שרצה עוד לחלק בין בא ממדינת הים לשאר דברים ליחול דהריטב"א כללה כולם במתא מחמת] וכן מוכח ברבי' ירוסם וקטן שם לענין בא מן הים וה"ה באיך: (י) הוא דעת הרא"ש

הערות והארות: 1) עיין שם ס"ק ה' לענין ע"י גוי אחר הצות:

הלכות חול המועד סימן תקלא

על נדרו (ז) ברגל וכן (יב) הבא ממדינת (ה) [א] הים (יג) בחה"מ או שבא בערב הרגל 'ולא היה שהות ביום לגלח (יד) 'והוא שלא יצא מארץ ישראל לחוץ לארץ (ו) לטייל: ה"א אעפ"י שהתירו להסתפר לא יסתפר ברה"ר אלא בצנעה: ו' (ז) [ב] (טו) 'קטן מותר לגלח במועד (טז) אפי' גולד קודם הרגל (ואפילו (ח) צפרהקיא (יז) שרי) (וכן משמע ממכרי'): ז [ג] 'אבל שחל (ע) שביעי שלו (יח) בשבת ערב הרגל מותר לגלח בחה"מ: הגה מי שהמיר לדם כוחים וזמר נתשונה (יט) ודרכו

שערי תשובה

[א] הים. עיין גזר היטב ומה שכתב בשם גן המלך חקר מינה אמת וז"ל כיון שיש דם הימר דברי: [ב] קטן. עפ"י ע"פ ועיין גן המלך שכתב ח"ל ומותר להשהות שמתה התגלחת שעושין לקטן כדי להגדיל השמחה במועד ומנה נמי איכא דבך כ' ע"ש והענין של שמתה הוא מנהג ארץ ישראל ג"כ שעושין שמתה בתגלחת הראשונה של קטן שמחנכין אותו מנהגם להיות לו פלאות הראש ועיין בפ"י עפ"י שער ספירת העומר שכתב בענין ההולכים על קבר רשבי' ור"ח בנו זמירין ב"ג עומר שראה את מורו הארי' וז"ל שהלך עם לגלח את בנו בנחמה ושמתה זמירי היום ע"ש: [ג] אבל שחל כו'. ועיין בשכנה"ג שמי שלמו למיד דל אצו מועד וזכרו וז' חפירו אסור לגלח במועד ובהלכות קטנות סי' רפ"ה כ' להמיר דם ולקטן כ"ך מקמ"ס הביאו הפ"ט וכ"כ בא"ר וכ"כ ברי" ע"ש שער יעושה כמ"י אך

באר היטב

ימים. אבל אם לא יצק שיתירו עד הרגל לא חשיב אונס: (ד) ברגל. וזה נראה אעפ"י שהיה יכול להמירו קודם הרגל לא מיקרי פושע שהיה דעתו לקיים נדרו וזמירתו. מ"א: (ה) הים. שלא בא בישוב עד חוה"מ. ז"י רי"ו. משמע דאם היה צע"י"ט במקום ישוב אסור לגלח בחה"מ וז"ל דאם היה צ"י ימים או ג' ימים קודם יו"ט צ"ש צ"ש וצ"י"ט לא היה בישוב מותר לגלח בחה"מ ומיזה דוקא כשאם ממדינת הים דאז מפרסמא מלחא אבל בדרך אחר לא מ"א. כחזק ב"ן גן המלך סי' ס"ז כל אלו דמגלחין במועד מותרים לטפר ע"י ישראל כיון שיש הימר דבר ע"ש: (ו) לטייל. אבל יצא להרויח או לראות פני חברו שרי דמקרי דבר מזהו עפי' רמ"ט: (ז) קטן. דלא שייך ביה טעמא שלא יכנס למועד כשהוא מנוול דלאו בר מזהו הוא. וצ"י כחז דווקא כשיש לו שער רב ומצטער ע"ש. ודווקא לקטן מותר לגלח לכו"ך הרגל הוא אבל לא"י אסור לגלח דלא עדיף משאר מלאכות דאסור לעשותן במועד אפי' אין לו מה יאכל עפי' מקמ"ס כ"א. מותר להשהות שמתה התגלחת שעושין לקטן עד המועד ומגלחין ע"י ספר ישראל. גן המלך סי' ס"ז: (ח) צפרהקיא. ואפשר בביאור הלכה

ביאור הלכה

כדאיכא בעיניהן מקל"ד ה"ה לענין גילוח ועוד מפקסים (יד"ע) ע"ב דאיכא סם הימיעין שכן הדיוט חופר דרכו מזה"מ הספרין והכופין שכן מותרין מזה"מ בנא מן הים ולמ"ק להצניען אסור ב"ד אף שגם הם מותרין לשנות מזה"מ כדאיכא בירושלמי וע"י דלין למדין מן שינוי מזה"מ להמיר משום זה כדדרכה ב"ד ולפ"ו מוכח בהדיא לענינו דספרין וכושפין התירו להן כדדרכה (אפי"ן מלאכי בני ריטוב"א כפי"ו דקוב"ד לריח כמו שכמנו) ולכאורה קשה הלא דבר שאינו אוכל נפש והוא לנודך המועד קי"ל דעבי שינוי ואולי מפני שהיו עד כה אנוסים דבר עשאו מו"ל דבר האבד דקי"ל

(יא) גם כזה דהוא דוקא אם לא מלא חכם להמיר נדרו עד חוץ הרגל משא"כ אם לא רצה להמיר מקודם ואפי"ן נמלך לא חשיב אונס. ודעת המ"א להקל בזה כדעת המחבר דלא חשיבין לטפוע שהיה לו להמיר מקודם כיון שקודם הרגל לא היה כלל דעתו להמיר נדרו ואפי"ן נמלך: (יב) הבא ממדינת הים. דוקא ממדינת הים דמפרסמא מלחא אבל בדרך אחר לא מ"א ועיין במתלית השקל דה"ה משאר מקום רחוק מאד דמפרסמא מילתא (ובמידושי ריטוב"א כחז כל שנה חוץ לחוץ) מקרי ממדינת הים ואע"פ שאינו

מקום רחוק וז"ע: (יג) בחול המועד. ודוקא שלא בא בישוב עד חוה"מ דאם בא צע"י"ט במקום ישוב ובה זמן שיש עוד שהות מבעוד יום לגלח אף שלא בא לביתו עד חוה"מ אין זה אונס שהיה לו לגלח מעיו"ט צעיר ההוא. ועיין במ"א שכתב דאף כשהיה במקום ישוב בשנים או ג' ימים קודם הרגל ואפי"ן לא היה בישוב כגון שיצא אל הים הסנינה ובה לביתו מזה"מ או שנה לעיר אסור לתשיכה ולא היה שהות ביום לגלח א"כ מותר לגלח בחה"מ כיון דצע"י"ט גופא היה אונס: (יד) והוא שלא יצא וכו'. פי' (יב) דמאלץ ישראל לארץ ישראל או ממח"ל לחו"ל אף ביצא לטייל שאינו דבר מזהו אפי"ה מותר לו לגלח כשלא היה פנאי לגלח מבעוד יום כיון שיתאחו ברשות היתה שלא עשה אסור בזה אבל מא"י לחו"ל אינו מותר אלא ביצא להרויח או לראות פני חברו דהוא חשיב דבר מזהו שמומר ללאח מא"י בשביל זה משא"כ לטייל בעלמא דכב"ג אסור ללאח מא"י לחו"ל לא התירו לו לגלח: ו' (טו) קטן וכו'. דלא שייך ביה טעמא שלא יכנס למועד כשהוא מנוול דלאו בר מזהו הוא ודוקא שיש לו שער רב דמצטער ע"י. ודוקא לקטן מותר לגלח לכו"ך הרגל הוא אבל לעבו"מ אסור לגלח דלא עדיף משאר מלאכות דאסור לעשותן במועד אפי"ן אין לו מה יאכל [אחרונים]: (טז) אפילו גולד וכו'. ר"ל אף דהיה יכול לגלחו במקום שרי (יג) ומטעם הני"ל ועיין בפמ"ג שמתנדל דלפילו הוא בן כמה שנים כל שלא הגיע ל"ג שנים מותר לגלחו במועד וכן מוכח במ"א אך המ"א מסתפק דהיידי דהקטן נראה כגדול אפשר דאין להקל צפרהקיא: (יז) שרי. דהכל רואין שהוא קטן: ז (יח) בשבת ערב הרגל. דהיי לא היה יכול לגלחו ביום זה: (יט) ודרכו

שער הציון

והטור שהעמיקו דעת הירושלמי דכשלא פיים מקודם הו"ל כפושע וכן העמיקו בתוספות וכ"כ ריב"ז ירוסם וכן מלאכי ציו"ן גלות שהעמיקו הירושלמי הוא וכן הביא הא"ר בשם הגאונים (ואף לענין נידוי קי"ל דמדי שמירין לו מותר מיד דלא כירושלמי וכפסק הרי"ף והרמב"ם והראב"ד וכו' שסמך המחבר ציו"ן סימן גל"ד סי' ג' ע"פ וכו') עכ"פ שבענין מדברי הירושלמי דהיכל יכול לפיים ולהמיר קודם הרגל ולא פיים משום פושע חוזה כונת הרא"ש שהעמיק הירושלמי וכן הפסיק בספר פפארת שמואל דרק לענין זה העמיק הרא"ש דברי הירושלמי וכמירון הא' של הבי' ופירוש הרא"ש בנדרי' ג"כ מסייע לו דלא כמירון השני של הבי' דלא כדמשמע מדעת הרמב"ם שאין מחלק בזה ולבטלה טוב לחוש לדעת כל בני רעותא להתמיר בזה. ומ"מ כתבתי דהמיקל יש לו על מי לסמוך דכן נראה מהג"ר אבן עזר דעת המחבר והוא דעת הרי"ף והרמב"ם משום דפשטות סוגיא דלין דלאל ופיסיקא משמע דאיתו מחלק ובכל גזווי מותר והוא מלאח דרננן וכן נראה דעת הלבוש להקל: (יא) הוא דעת הרא"ש וסייעתו ע"פ הירושלמי והפסיק בן הא"ר הביא כן גם בשם ספר וכו' עקב להתמיר גם כזה דלא דעת המ"א שכתב דבהו נראה דעת הרי"ף והרמב"ם דכוון שמתמילה היה דעתו לקיים נדרו לא חשיב פושע אמנם הרא"ש הלא הביא דגם דעת רש"י כן הוא דנמלך לא חשיב פושע וכן מלאכי ציו"ט ע"כ המיקל לא הפסיד: (יב) השו"ע חפס מה דעת הראב"ד והפסיק עמדו הרא"ש והני' והג"ר אבן עזר דמלחא ופירוש מהו נראה כגאור' להפוך דמירי אף ביצא מא"י לא"י או ממח"ל לחו"ל והיטי דכיון שהיה יצאחו שלא לנודך כלל לא התירו לו וכן נראה מדעת רש"י והר"ם ע"ש וכן נראה להדיא מפסיקת הרי"ף והרמב"ם אכן ציו"ן גלות מלאכי שכתב ג"כ בהראב"ד וכ"כ באשכול ובשיעור ריב"ז וע"כ המיקל יש לו על מי לסמוך: (יג) ועוד דקנת הוא ולא קנפין נבן בשביל האב שלא גילוחו מקודם. [מש"כ]:

תצג דינים הנוהגים בימי העומר. ובו ד' סעיפים:

א לטון עור ב סס
בסס הרי"ן בלות
שכן הורו הגאונים
ב טור והרי"ן
ב שו"ע מרדכי י"ט
א' של פסח ד סס
מרדכי ה' רשב"ץ
תשעה

א "נוהגים (א) שלא (א) [בן] לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג לעומר (ב) מפני שבאותו זמן מתו תלמידי רבי עקיבא^א אבל (ג) לארס ולקדש(ג) שפיר דמי ונשואין נמי מי שקפץ וכנס (ד) אין עונשין אותו: הנה מיהו מל"ג עומר ואילך (ה) הכל (ג) שרי (אבזרהס ב"י ומנהגים): ב * ינוהגים שלא להסתפר (ו) עד ל"ג לעומר (ז) שאומרים שאז פסקו מלמדת וראין להסתפר עד יום ל"ד בבקר הא"כ חל יום ל"ג ערב שבת שאז מסתפרין בו מפני כבוד השבת: הנה ונמדינות אלו אין נוהגין לדבריו אלא מסתפרין (ח) ציום ל"ג ומרביס צו קאת (ד) שמחה (ט) וא"כ צו (ה) [בן] תחנן (מהרי"ל ומנהגים) ואין

שערי תשובה

ועיין בשו"ת בית אפרים ח"מ סימן מ' נסלחות של חמישי דליתא נסחמה הברה הוא ט"ם וז"ל נסחמה הברה ככ"ף והוא מל' הש"ס בציאה דף כ' מה נמקום שפרתך סתומה כו' ע"ש:
[א] לישא. עשה"ט ונמח"כ ל' שפשת המנהג שלא לישא כלל אפילו לא קיים פ"ו אין נושאין עד ל"ג וע"ש בשם ורע אמת שאפילו במקום שאין נוהרים רובם נחמסות מ"מ אין להחיר לישא ע"ש ועיין לקמן סק"ג בשם השטות יעקב ועיין בפרי האדמה ח"ג דף מ"ח שנעשה מעשה בירושלים להחמיר שלא ישא אשה ברי"ח שבמי העומר אפילו אלמן עם אלמנה ע"ש ועיין חינוך ג' ב"ג סימן ט"ו סק"ג. וכשת הדחק למי שגזא ממקום אחר לישא בל"ג עומר ותלה וזכר לבריאותו אחר ל"ג עומר וזמון מאד לביתו והוא אין רצונה לזון ממקומה בלא נשואין וגם הוא חולה קצת עדיין ואין לו מי שישימשו פה על הירד וגם שקרוב שיצטעל העיני על ידי המתנה זו שיפרד לדבריו כו' ולכן החיר הנשואין בצירוף הימך שיש מקומות שנוהגין הימך לישא אחר ל"ג עומר ועיין שם: [בן] תחנן. עשה"ט ועומר וקליעה כתב דהך מצערב פירושו היום

באר היטב

מילה מצוה לאכול וא"כ התרה עמי תקס"ו ותקס"ח. ויכולים לומר סליחות אפילו אין עשרה מתענים רק שלא יאמרו מענית צבור קצתו שו"ת עבודת הגרשוני סי' י"ו:
(א) לישא. וכשת ברי"ח וז"ל דלון חילוק בין נשואין של מצוה כגון שאין לו צניס או יש לו כי כן נהגו שלא לחלק עכ"ל. אבל מהרי"ם לנזואני"ו בס' שמי ידות כתב דבזמן שיש סיבה כגון שלא קיים פו"ר או שאין לו מי שישימשו וכיוצא לא חיישין למנהג וכן הסכים הפר"ח. והריק"ש בס' ערך לחס כתב להחזיר גרושתו מותר: (ב) לארס. שמה יקדמנו אחר. וכשת המ"א ומותר לעשות ג"כ סעודה אירוסין. ועכשיו שאין מקדשין אלא בשעת נשואין מ"מ מותר לעשות שידוכין ולעשות סעודה דהא אפילו סעודת רשות נוהגין הימך רק לעשות שמחות ימירות בריקודין ומחולות נהגו איסור מ"א וחי" ע"ש: (ג) שרי. היינו לאזון הנוהגים לספר מל"ג ואילך אבל לדין שנוהגים איסור חספורה אסור ג"כ לישא ב"ח ולבזש ומנהגים וד"מ. וכשת בתשובת חינוך בית יהודה שמי שאין לו אשה וצניס שמתר לישא אשה אחר ל"ג עומר. ובתשובת שנות יעקב ח"ב סי' ל"ה חולק עליו וכשת דחמירא סכתא שפעס א' הקיל חסס א' להחיר עניני הנשואין ולא עלתה זיווגס יפה ע"ש. מיהו עד ר"ח אייר מותרין לישא כשם שמתחין לספר כמ"ס ס"ג מ"א. וכשת בזמנהגים וב"ח והסכמת אחרונים דאס חל ר"ח אייר בשבת מותרין הכל לישא בנאות שנת אף למנהגו שאוסרין הכל קודם ר"ח וכ"כ החי" ע"ש. וא"ו כתב שזקנו הגאון הנהיג בצרפא לאסור בנשואין וכן שלא להסתפר ברי"ח רק בל"ג עומר וערב עלצרת דוקא ע"ש. ועיין ט"ו סק"ג. ובכתב החי" דכל מקום ומקום יתפוס כפי מנהגו ובספק אין להחמיר ע"ש. וכשת הכנה"ג מ"ש בש"ע אין עונשין אותו. היינו דוקא בנשואין שעושה מצוה אבל אס נסתפר בימי העומר נוהגים לקנוס ולענוש ע"ש: (ד) שמחה. וכשת בזוונות שגדול א' היה רגיל לומר נחס בכל יום ואמרו גם בל"ג ונענש ע"ש: (ה) תחנן. גם בערב של יום ל"ג. ונאשכנו המנהג שנשחרית א"כ חתנה משא"כ בערב אומרים

משנה ברורה

היינו בשחרית ומנחה כל שיש צנכה"י עשרה שמתענין וימך דיני מענית בה"צ פירש לקמן בסיומ תקס"ו ס"ב:

ביאור הלכה

* נוהגים שלא להסתפר וכו'. ומ"מ אותן המתחין להסתפר בזה"מ כבסיומ תקל"א י"ל דגם בספירה שרי דלא עדיף מחו"מ [פמ"ג]:

אין לו צניס או יש לו כי כן פשט המנהג במדינתנו שלא לחלק ולהחזיר גרושה שרי שאינו כ"כ שמחה [אחרונים]: (ב) מפני שבאותו זמן וכו'. ר"ל ואין ראוי להרבות בשמחה [טור]. ומ"מ אס נודמן לו איזה ענין שצריך לברך עליו (ג) שהייתי יבך: (ג) שפיר דמי. שמה יקדמנו אחר. ומותר (ג) לעשות ג"כ סעודת אירוסין ועכשיו שאין מקדשין אלא בשעת נשואין מ"מ מותר לעשות שידוכין ולעשות סעודה אבל לעשות ריקודין ומחולות נהגו אסור וכ"כ בשאר ריקודין ומחולות של רשות (ד) בודאי יש ליזהר: (ה) אין עונשין אותו. היינו דוקא (ה) בנשואין שעשה עכ"פ מצוה אבל אס נסתפר בימי העומר היו נוהגין לקנוס ולהענישו: (ה) הכל שרי. היינו לאותן (ו) הנוהגין לספר מל"ג עומר ואילך וכדלקמיה בס"ב אבל לדין שנוהגין אסור נחמסות וכדלקמיה בס"ג אסור ג"כ לישא דנשואין ותספורת דין אחד להס ולעומת זה יש קולא למנהגו (ו) שיהא מותר לישא ולהסתפר עד ר"ח אייר. ולענין ר"ח גופא יבואר בס"ג. וטעם לאלו שני המנהגים יבואר לקמיה. ואף להנוהגין אסור גם עד ר"ח אייר (ח) מ"מ אס חל ר"ח בשבת כיון שיש כאן חוספת שמחה שנת ור"ח יש להחיר להסתפר בע"מ מפני כבוד השבת וגם לישא אשה צו ציום כיון שעיקר הסעודה יהיה בשבת ור"ח: ב (ו) עד ל"ג לעומר. עד ועד בכלל והיינו עד ל"ג ימים שלמים כל אחד לילו ויומו משא"כ יום ל"ד לא החמירו צו כ"א בלינה בלבד אבל משאיור היום (ט) לאחר נן החמה מותר דמקצת היום ככולו: (ז) שאומרים שאז פסקו וכו'. ואף דגם ציום ל"ד מתו דמשום זה החמירו גם כל ליל ל"ד עד הנך אפשר דעיקר ההפסקה היה ציום ל"ג וציום ל"ד מתו רק מעט [פמ"ג]: (ח) ביום ל"ג. דק"ל דציום ל"ג (י) פסקו לגמרי מלמות: (ט) וא"כ בו תחנן

שער הציון

(א) הבי"ח וחי" ואף דצנכה"ט הביא בשם ס' שמי ידות ופר"ח להקל מה וכן במי שאין לו מי שישימשו במדינתנו המנהג להחמיר כמ"ס בס' עולת שבת וכן הביא בשע"ה בשם המ"כ וכן כמ' הגר"ו וגם בדה"ח העיקר להחמיר ועיין בשע"ה מ"ש"כ בשם חינוך ב"י: (ב) מאמר מרדכי: (ג) מ"א ש"ס: (ד) ואפילו יש לומר משא"כ יום ל"ד לא החמירו צו כ"א בלינה בלבד אבל משאיור היום (ט) לאחר נן החמה מותר דמקצת היום ככולו: (ז) שאומרים שאז פסקו וכו'. ואף דגם ציום ל"ד מתו דמשום זה החמירו גם כל ליל ל"ד עד הנך אפשר דעיקר ההפסקה היה ציום ל"ג וציום ל"ד מתו רק מעט [פמ"ג]: (ח) ביום ל"ג. דק"ל דציום ל"ג (י) פסקו לגמרי מלמות: (ט) וא"כ בו תחנן

ליקוטי דברי הרב א' בשו"ע הרב סעיף א' כתוב, אבל מותר לעשות סעודת הרשות כגון שמחת מריעים בלא ריקודים ומחולות ושמחות יתירות.

סימן צז

בהערותו עלי בסימן ק"ר בענין סעודה
לבת מצוה

ולמה שכתר"ה מתקשה מדוע אין מצוה בסעודת בת מצוה כשנעשית בת י"ב שנה כמו בבת דגם הבת הא מתחייבת עתה במצוה. ויש להוסיף לחוק הקושיא שאף שאין הבת דורשת דאף אם תדרוש ליכא מעלה שפטורה מתלמוד תורה, מ"מ הא ביום שנעשה בר מצוה נחשבת סעודת מצוה אף כשאני דורש כדאיאתא בבגיא סימן רכ"ה סק"ד וברגמ"ד יר"ד סימן שצ"א סעיף ב' בשם מהרש"ל ביש"ש וא"כ גם בבת באותו היום שנמלאו לה י"ב שנה ר"מ אחד יתחשב סעודת מצוה ואין לומר דאה"נ כיון דלא הוזכר זה בשום מקום. ועיין בפמ"ג בא"א סק"ה שהקשה לענין ברכת שפטרגי מ"ט לא אמרינן בבת כשנעשית י"ב שנה ולא הקשה על מה שאין עושין סעודה אף שטעם הסעודה כתב בסק"ד מא"ד משום דגדול המצוה ועושה וכן הוא במחצה"ש. שטעם זה הא ישנו גם בבת והיא קושיא גדולה.

והנכון לע"ד משום דאין ניכר חלוק בבת למעשה במה שנעשית גדולה יותר מקטנותה ולי"ד לכן שניכר טובא שמעשה מצרפין אותו לכל רבר שבעי מגין עשרה ומגין שלשה. ועל יריעה בעלמא כשלא ניכר למעשה אין עושין סעודה ושמתח אף שבעצם יש בזה אותה השמחה ממש. ומה שא"ד יוסף בכ"ק רף פ"ז דמ"ד לי אין הלכה כר' יהודה עבירנא יומא טבא לרבנן שמוהו הוא המקדך לעשות סעודה בבר מצוה כדחביא במחצה"ש ממהרש"ל ביש"ש, צריך לומר רג"כ הוא ניכר, ל"מ אם נימא דאם סומא פטור מן המצוה לא מצטרף לעשרה אלא אף אם נימא שמצטרף רכיון שהוא בר דעת שייך שיצטרף אף שפטור ממצוה. נמי באדם גדול כרב יוסף ניכר משום דמצד גדלותו נותנין לו לברך ולהוציא אחרים ואם הוא פטור אין יכול להוציא אחרים ולא היו יכולין ליתן לו לברך אף שהוא הגדול. עיין בפסחים דף קט"ז במה שר' יוסף הוציא בני ביתו באמירת אגדתא בליל פסח. ולכן היה זה רבר הניכר חתיה שייך שיעשה סעודה. אבל כשלא ניכר במעשה ליכא מצוה לעשות סעודה.

אבל כיון שרחוק לומר שאיש שתוקף יצרו עליו יכוין לשם שמים תויה כוונתו באמת רק ללול בעוד דבר גם באיסור גילוי הראש לכן אין להתיר לו.

ירדה.

משה פיינשטיין

סימן צז

נאלו שמותרין להסתפר בחוה"מ אין
הם בימי הספירה

ט' אייר תשי"ט.

מע"כ ידידי הרב ר' זלמן הלוי אורי שליט"א.

דכבר משי"כ המ"ב בסימן תצ"ג בבאור הלכה דאיתן שמותרין להסתפר בחוה"מ גם בספירה שדו ולא עדיף מצוה"מ, ודאי צדק כתר"ה דלא שייך זה בזה שמותר בחוה"מ מצד יפוי ומניעת צעד דלא שייך בספירה שהוא מטעם אבלות שיש לנו להצטער ולא להתיפות. ובעצם גם מה שהתיר הא דהתירו בסימן תקל"א לסאורה תמהו דוא אפשר שבחיה"מ התירו משום כבוד המועד כיון דלא יכלו לגלח מתחלה שהיה בשביה ובבית האסורין וכרומה ובימי ספירה יש לאסור. ורק שיש להתיר באופן שתכפה להאיסור תספורת וספירה כגון שהיה בבית השביה ובבית האסורין זמן גדול קודם ימי הספירה ויצא בימי הספירה יש להתיר. דהא גם באבילות מותר כדאיאתא במר"ק דף י"ז שבלא תכפתו אביליו אסור והא דתניא מותרין הוא בשתכפהו אביליו. וכה"ג יש להתיר גם בספירה דלא חמד מאבילות שאסור מדינא ומ"מ מותר ככה"ג כ"ש בימי הספירה. וגם ככה"ג יש מקום לאסור בימים ראשונים שבא מבית האסורין דהא באבילות כ"ה"ג היה אסור באבל אחד עיין ביריד סימן ש"צ סעיף ג', אבל אפשר שימי ספירה קילי וגם בימים ראשונים יש להתיר אם כבר הוא מתגדל יותר מדי. עכ"פ לא הי"ל לסתום הדבר שמשמע שבכל אופן שמותר בחוה"מ מותר בספירה והא פשוט שאם היה בבית האסורין זמן קטן שבחיה"מ מותר ובימי ספירה יש לאסור. וגם לשון שלא עדיף מחוה"מ תמהו שאין זה ענין לחוה"מ אלא הי"ל לומר שלא עדיף מאבילות וצ"ע.